

КОНТРОЛЬНА ФУНКЦІЯ ЦІННІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проблематика врахування галузевих особливостей ціннісно зорієнтованого управління на нафтогазовидобувних підприємствах стає все більш актуальною, зважаючи на доволі складну ситуацію в енергетичному комплексі, що спричинена повним чи частковим обмеженнями доступу до надійних, стійких, доступних джерел енергії; нестабільністю промислового видобутку паливно-енергетичних корисних копалин.

Важлива роль в управлінні підприємством, досягненні його стратегічних цілей і реалізації корпоративних інтересів, відводиться управлінському контролю, який першочергово пов'язаний з встановленням й імплементацією певного набору цінностей, які поділяють і сприймають члени організації аж до формування системи стійких переконань – чіткого набору понять організації, які керівники вищого рівня офіційно повідомляють і систематично підкріплюють, щоб забезпечити базові цінності, мету та напрямок діяльності організації.

Роль контролю в ціннісно зорієнтованому управлінні підприємством у значній мірі виражається через його інтеграційні властивості збору, аналізу і забезпечення менеджерів підприємства необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень, оцінки ефективності функціонування центрів відповідальності, мотивації персоналу тощо. Системи управлінського контролю допомагають менеджерам спрямовувати організацію до її стратегічних цілей. Управлінський контроль складає інформаційно-аналітичний, техніко-економічний та фінансовий базис ціннісно зорієнтованого управління нафтогазовидобувними підприємствами. Цінності, що перебувають у фокусі нагляду і контролю менеджменту підприємства системно упорядковані у формі просторової моделі ефективності організаційного розвитку на рис. 1.



Рисунок 1 – Детермінанти контрольної функції ціннісно зорієнтованого менеджменту
 Джерело: Адаптовано за [1, с. 367].

Просторові вектори цінностей, як зображено на рис. 1, представляють дві осі: гнучкості (адаптивності) організаційної структури / контролю та внутрішнього / зовнішнього фокусу. Горизонтальна вісь репрезентує внутрішні (орієнтовані на людські цінності, параметри внутрішньої динаміки організації) і зовнішні (орієнтовані на корпоративні цінності, чинники зовнішнього середовища) ціннісні детермінанти організаційного розвитку. Вертикальна вісь призначена для характеристики рівнів диференціації організаційних переваг відносно сформованої організаційної структури, що представляє контраст між інтересом до стабільності та контролю (у нижній частині), адаптивністю та змінами (у верхній частині). Ці дві осі утворюють чотири квадранти, кожен з яких є окремою моделлю ефективності організаційного розвитку, що ґрунтується на критеріях ціннісного підходу.

Контроль за фінансово господарською діяльністю нафтогазовидобувних підприємств став інституційною цінністю, що регламентується чинним законодавством. Зокрема, відповідно до ст. 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, зобов'язані не пізніше ніж до 30 квітня року, що настає за звітним періодом, оприлюднювати у повному обсязі: річну фінансову звітність разом з відповідними аудиторськими звітами, звіт про управління та звіт про платежі на користь держави на своєму офіційному сайті. Також нафтогазові підприємства зобов'язані подавати фінансову звітність органам, до сфери управління яких вони належать, власникам (засновникам), трудовим колективам на їх вимогу, за запитом юридичних та фізичних осіб у порядку доступу до публічної інформації [2].

В інтеграційному концепті розвитку ціннісно зорієнтованого управління окрема місія відводиться управлінському обліку, який у значній мірі еволюціонував від традиційного фінансового підходу щодо застосування інструментів контролю у виробничих та господарських процесах підприємства до більш складної інноваційно-орієнтованої системи управління бізнесом.

Комітет з фінансового та управлінського обліку Міжнародної федерації бухгалтерів (Financial and Management Accounting Committee of International Federation of Accountants) виділяє певну етапність розвитку концепцій управлінського обліку (Management Accounting Concepts) в ретроспективному аспекті застосування інструментів:

- першочергового застосовувалися для визначення вартості продукції;
- розглядалися як функціональні елементи системи управління;
- зосереджувалися на оптимізації витрат і витрачання ресурсів у зв'язку з технологічним розвитком організації;
- почали використовуватися для аналізу створення цінностей підприємства [3].

Еволюційний концепт ціннісно зорієнтованого управління на нафтогазовидобувних підприємствах 4, с.35]. забезпечує фінансовий менеджмент як самостійна, галузева та міждисциплінарна сфера управлінської науки й практичної сфери діяльності (враховуючи витоки із загальної теорії менеджменту, спільні риси з теорією фінансового аналізу, методологією управлінського контролю, інструментарієм управлінського обліку).

Синергетичний концепт ціннісно зорієнтоване управління ґрунтується на особливому взаємозв'язку стратегічних та фінансових систем корпоративного управління, що дає змогу здійснити інтеграцію інтересів власників і менеджерів підприємства для максимізації його ефективного функціонування.

Отже, врахування галузевих особливостей і детермінант контрольної функції ціннісно зорієнтованого управління, дає змогу краще усвідомити економічну природу та характер створення цінностей в процесі формування капіталу власників підприємства, що дозволяє менеджменту компанії визначати перспективні проекти, реалізовувати найбільш ефективні управлінські рішення; краще виявляти цінності, що створюються для споживачів, партнерів, держави, регіону чи місцевого населення та мають суспільне значення, соціальну й економічну значущість.

Література:

1. Quinn R. E., Rohrbaugh J. A Spatial Model of Effectiveness Criteria: Towards a Competing Values Approach to Organizational Analysis. *Management Science*. 1983. Vol. 29, no. 3. P. 363–377. URL: <https://www.jstor.org/stable/2631061>

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 10 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 01.12.2022).

3. Management Accounting Concepts. *International Management Accounting Practice Statement*. New York, 1998. P. 82–100.

4. Дмитрук В. В., Гуменюк В. В. Генезис ціннісно зорієнтованого управління: міждисциплінарний і галузевий аспекти. *Економічна теорія та право*. 2022. №1 (48). С. 29–43. DOI: 10.31359/2411-5584-2022-48-1-29. (дата звернення: 01.12.2022).